

ראובן השכיר את דירתו לשני יהודים רווקים שבאו מרוסיה. כשהגיע יום סיום השכירות – נעלמו שני האנשים והשאירו המון ריהוט וכלי בית בדירה. לאחר חיפושים ובירורים – מצא ראובן את אחד מהם בטלפון, וביקשו שיבוא לקחת את החפצים, אחרת ייאלץ לפנותם, ללא שום אחריות. האיש השני נעלם ללא יכולת להשיגו. עבר זמן נוסף, וראובן החליט להוציא את כל החפצים לרחוב. אמר לו שמעון חברו: במקום לזרוק – תזכה בהם אתה, ותמכרם לכל המרבה במחיר. מה מותר לראובן לעשות בחפצים אלו?

- א. מקדש אשה לצורך אחסון חפצים..... ב.
- ב. מחלוקת ראשונים אם צריך להודיע..... ב.
- ג. סמ"ע: מחלוקת הראשונים מתי להודיעו..... ג.
- ד. דרישה: להודיע דווקא אם נמצא בעיר..... ד.
- ה. ב"ח: להודיע לבי"ד לגבי נכסי השני..... ה.
- ו. ט"ז: אם צריך את המקום – אין צריך להודיעו..... ו.
- ז. חוות יאיר: המשליך חפצי חברו לרחוב נקרא מזיק..... ז.
- ח. איגרות משה: כשבעל החפץ נמצא – כאילו הודיעו..... ח.
- ט. מדוע בעה"ב אינו חייב שמירה על חפצים אלו..... ט.
- י. לזכות בחפצים במקום להוציאם..... י.
- יא. סיכום ומסקנות..... יא.

הערה: הדברים נכתבו לצורך לימוד, ובשום אופן לא להלכה

ד פ י - ע י ו ן

ב

א. מקדש אשה לצורך אחסון חפצים

הגמרא (במסכת בבא מציעא דף ק"א:) דנה באדם שקנה כמות גדולה של חביות יין, ולא היה לו מקום לאחסנם. פנה לאשה אחת שהיה לה שטחי אגירה, ושאל אותה אם מסכימה להשכיר לו מקום לאחסון היין, ונענה בשלילה. הלך אדם זה וקידש את האשה, ואז התרצתה ונתנה לו מקום אחסון. לאחר שהיין היה במקומו הבטוח – כתב אדם זה גט ונתן לאשתו. החליטה האשה לנקוט ביוזמה, שכרה סבלים ושילמה להם בחלק מהחביות, על מנת שיוציאו את שאר חביות היין אל השביל. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: **מותר** היה לאשה לעשות מה שעשתה, **כאשר עשה כן יעשה לו**, **גמולו ישוב בראשו**. ולא רק בחצר שאינה עשויה להשכיר, אלא אפילו בחצר העשויה להשכרה – **מותר היה לאשה לפנות את היין**, כי יכולה לומר: אמנם המקום מיועד להשכרה לכולם, אבל לאיש זה איני חפצה להשכיר, כיוון שהוא נחשב בעיני **כאריה האורב לטרפו**.

ב. מחלוקת ראשונים אם צריך להודיע

בביאור הסוגיה נחלקו הראשונים:

- **הרמב"ם** (הלכות שכירות ז-ז) כותב: מי שהכניס פירותיו לבית חברו **שלא מדעתו, או שהטעהו** עד שהכניס פירותיו, והניחם והלך – יש לבעל הבית למכור לו מאותם הפירות כדי ליתן שכר הפועלים **שמוציאים אותם ומשליכים אותם לשוק**. ומידת חסידות הוא **שיודיע לבית דין, וישכירו ממקצת דמיהן מקום, משום השב אבידה לבעלים, אף על פי שלא עשה כהוגן**.
- **הרא"ש** (בבא מציעא פרק ח אות כ"ו) לאחר שמביא את מהלך הגמרא דלעיל, מוסיף שהאשה **צריכה להודיעו**, ואם החפצים נאנסו **לאחר שהודיעה – פטורה**.

ולהלכה: השולחן ערוך (בסימן שי"ט) לומד כהרמב"ם, **והרמ"א** לומד כהרא"ש, וזה לשונו: מי שהכניס פירותיו לבית חברו שלא מדעתו, או שהטעהו עד שהכניס פירותיו, והניחם והלך – יש לבעל הבית למכור לו מאותם הפירות כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאים אותם ומשליכים אותם לשוק. ומדת חסידות הוא שיודיע לבית דין וישכירו במקצת דמיהם מקום, משום השבת אבידה לבעלים, אף על פי שלא עשה כהוגן (ויש אומרים דצריך להודיעו תחילה, ואם נאנסו לאחר שהודיעו, פטור (הרא"ש וטור):

ד פ י - ע י ו ן

משמעות המחלוקת היא, לכאורה, שלפי הרמב"ם אין צריך להודיע לבעל החפצים, אלא מותר לזרוק אותם לשוק (ורק מידת חסידות הוא להודיעו), ולפי הרא"ש צריך להודיע קודם, ואם לא הודיעו לבעל החפצים – חייבים לשלם על אובדנם. וכך לומד הבית יוסף (בטור סימן ש"ט) את המחלוקת.

[ובקצות החושן (סימן ש"ט-ג) מביא ראה, שכך למדו גם הראב"ד והריטב"א (בשיטה מקובצת בבא מציעא דף ק"א:), שמדוייק מדבריהם שהאשה הוציאה את היין לרחוב ולא הודיעתו כלל. ומשמע שלא היתה כלל הודעה כלל. ומסתמא זאת גם דעת הרמב"ם].

וא"כ בענייננו – תהיה ההלכה כך :

- לפי דעת המחבר בשולחן ערוך – יהיה מותר לראובן לזרוק את כל החפצים מהדירה.
- לפי הרמ"א – יש לחלק בין החפצים של הדייר הראשון, שכבר הודיע לו, לגביו יהיה מותר לזרוק את חפציו. ואילו לגבי הדייר השני, שלא הודיע לו – אסור לזרוק את חפציו, אלא יש להניחם במקום שלא ייפסדו.

ואם כבר זרק את החפצים, ובאו השוכרים לתבוע – יהיה בעה"ב פטור, כיוון שיוכל לומר קים לי כהרמב"ם המובא בשו"ע.

אמנם יש קצת לחשוש לחילוקו של הפתחי חושן (הלכות שאלה ופיקדון פרק ז הערה ו), שהסתפק אולי מה שהרמב"ם פטר בדיעבד זה דווקא במכניס שלא ברשות או שהטעהו.

אבל בענייננו – שמדובר בשוכר בית, וההכנסה היתה ברשות – אולי יודה הרמב"ם שחייב אם הוציא בלא הודעה.

לפי זה גם בענייננו – לכתחילה יש לחשוש לדעת הרא"ש, ולהיזהר מלהוציא את החפצים מהדירה.

ג. סמ"ע: מחלוקת הראשונים מתי להודיעו

הסמ"ע (סימן ש"ט-ב) לומד אחרת את המילים הכתובים ברמב"ם וברא"ש, שאין כוונת הצדדים לחלוק אם יש להודיע לבעל החפצים. למעשה – שניהם מתכוונים לדון על הודעה לבעל החפצים לאחר שהוציאם מביתו. ופשוט שאין כלל מחלוקת בעניין עצם

ד פ י - ע י ו ן

T

ההוצאה (ובזה מתיישבת גם תמיהת **הבית יוסף** על לשון **הטור**, מדוע הטור כשהביא את דברי הרמב"ם – נקט בלשון "וכתב הרמב"ם" שמשמעו הסכמה ותוספת על דברי הטור, ולא בחר בלשון "והרמב"ם כתב" שפירושו מחלוקת, והתירוץ הוא שבאמת אין מחלוקת).

ולדעת הסמ"ע **הרמב"ם** מתייחס לעניין זה דרך **הגדרת מידת החסידות של בעה"ב**, וכוונת דבריו הם, כדלקמן:

- **לפני הוצאת החפצים מביתו – אין כלל צורך** (ואפילו לא ממדת חסידות) להודיע לבעל החפצים על שעומד לזרוקם מביתו, שהרי אינו רוצה להכניס את בעל החפצים שוב לביתו.
- **אמנם אם יודיע לבי"ד** שישכרו פועלים ויניחו את החפצים במקום מוצנע – יש בזה **מידת חסידות**. כל זה עוד לפני שהחפצים הוצאו מהבית.
- **אבל לאחר הוצאתם – חייב בעה"ב להודיע לבעל החפצים** שחפציו נזרקו, והיכן מקומם עתה, שיוכל לבוא ולקחתם. וזאת – כיוון שעתה כבר אין חשש שיבוא בעל החפצים לביתו.
- **ואם לא יודיע – חייב באונס החפצים**.

וגם הרא"ש מסכים לדין זה בדיוק, שמה שכתב **שצריך להודיע לבעל הפירות** – הכוונה להודעה **רק לאחר השלכתם לשוק**, ולפני הזריקה אין כלל חיוב להודיע (והמילה "תחילה" הכתובה בדברי הרמ"א – אין כוונתה כפי שחשבנו שהכוונה להודעה לבעל החפץ לפני הזריקה, אלא הכוונה בדוחק לגבי **הודעה לבי"ד** תחילה, ולא כפי שמשמע בדברי המחבר שגם לבי"ד מודיעים רק לאחר המעשה).

ולענייננו – יוצא לפי הסמ"ע, שראובן **רשאי להוציא לרחוב** את החפצים של **שני הדיירים**. ורק נותרה עליו **חובה להודיע להם** על מעשיו. ואם לא יודיע אח"כ – יתחייב בכל אונס שיארע להם.

ד. דרישה: להודיע דווקא אם נמצא בעיר

ויש עוד הדגשה החשובה לענייננו בדעת הסמ"ע, והיא נמצאת **בדרישה** (בטור סימן ש"ט), שדברי הראשונים **שצריך להודיע לבעל החפצים המושלכים זה דווקא כאשר בעל החפצים נמצא בעיר**, ויכול לבוא ולקחת את חפציו. אבל אם אינו בעיר – כאן נחלקים הראשונים:

- **לדעת הרא"ש** – לא מוטל עליו לעשות כלום, ויניח את החפצים לגורלם.

ד פ י - ע י ו ן

- **לדעת הרמב"ם** – כאן באה לידי ביטוי **מידת החסידות להודיע לבי"ד**, והם ישכרו מקום ע"י מכירת מקצת החפצים, משום השבת אבידה לבעלים (והסברה אומרת שהודעה לבי"ד כדאית רק **כשבעל החפצים לא נמצא**, כי אם הוא כן נמצא – בוודאי עדיף לומר לו, כי הוא ישתדל יותר להציל את חפציו. ואם יאמרו לו, ובכל זאת לא ישגיח בדברים אלו ולא יבוא – הרי זו אבידה מדעת).

ובענייננו – יוצא לפי דברי הדרישה – שראובן **צריך להודיע לשוכר הראשון**, שניתן להשיגו, שהחפצים נזרקו, ומהו מקומם החדש. השוכר השני – שאינו ניתן להשגה – הרי זה כאילו שאינו בעיר, ולגביו **אין דין להודיעו כלל**. יש רק **מידת חסידות להודיע לבית הדין** על זריקת החפצים ומיקומם.

חידוש נוסף שמענו בדברי הדרישה, שלאחר ההודעה לבעל החפצים, והוא לא יבוא לקחת – החפצים קיבלו שם של **אבידה מדעת**, ומשמעות הדבר **שאפשר לזכות בהם** (ובהמשך השיעור בע"ה יתלבן נושא זה יותר).

ה. ב"ח: להודיע לבי"ד לגבי נכסי השני

דרך שונה במקצת במחלוקת הראשונים, נלמדת ע"י ה**ב"ח** (בטור סימן ש"ט) בהתייחסו לדעת הראשונים בסוגייתנו:

- **לדעת הרא"ש** – בוודאי שמוותר להשליך את החפצים מביתו, ובוודאי שאחר כך **חייב להודיע לבעליהם**, ואם **לא הודיע** – הרי הוא **מתחייב** בכל החיובים (לשון מעניינת כתובה בדברי הב"ח, ומצוטטת גם בקצות החושן (שנלמד לקמן): והרי הוא חייב "**מדינא דגרמי ומזיק בידים**", ולכאורה דבריו צריכים בירור: אם חייב כמזיק בידים – למה יש להוסיף את החיוב מדינא דגרמי, שהוא קל יותר, וכן ההיפך. אלא כנראה שהלשון רק באה להדגיש את עוצמת החיוב, או שבאה לומר שעדיין צריך לבדוק מה בדיוק צורת הנזק, ואינו רוצה להיכנס כאן לפרטים אלו. וצריך עיון). ואם **הודיע** ובעל החפצים לא הגיע – **פטור** בעל הבית על אונסיהם.
- **לדעת הרמב"ם** – אין מחלוקת על זכותו של בעה"ב להשליך את החפצים. ומידת החסידות היא **להודיע לבי"ד עוד לפני שמשליכן**, כדי שלא יצטרך להשליכן. והתכלית בזה הוא, שלא יהיה מצב שבו ישליך לרחוב, ועד שיודיע לבעלים יקרה איזשהו אונס, והחפץ יופסד ו**יתחייב בדיני שמיים**.

ד פ י - ע י ו ן

1

ועוד מוסיף הב"ח ומחדש שאם בעל החפצים נמצא מחוץ לעיר – יש חיוב מעיקר הדין להודיע לבי"ד ואין זו מידת חסידות בלבד, כיוון שאם לא הודיע לשום גורם, ויופסדו החפצים – הרי זה מזיק בידיים.

ובענייננו – מתווסף לפי הב"ח, שראובן חייב להודיע הן לשוכר הראשון והן לבי"ד (לגבי השוכר השני) מעיקר הדין. ואם לא הודיע – יהיה אחראי על מה שיקרה לחפצים.

ו. ט"ז: אם צריך את המקום – אין צריך להודיעו

הט"ז (סימן ש"ט-א) מחלק את דברי הרמב"ם לשני מאורעות, ולכל אחד מקור שונה:

- **החלק הראשון** הוא המקרה שהטעהו והכניס את פירותיו. המקור לזה הוא הגמרא לעיל לגבי המקדש את האשה והכניס את יינו לחצירה ואח"כ גירשה, שהדין הוא שגמולו ישיב בראשו, ואפשר להוציא את החפצים ללא הודעה.
- **החלק השני** הוא המקרה שהכניס את החפצים שלא מדעתו. המקור לזה הוא הגמרא (במסכת בבא קמא פרק המניח, דף כ"ז: בסוגיית "עביד איניש דינא לנפשיה") שאדם מילא את חצר חברו בכדי יין, הדין הוא משבר ונכנס, משבר ויוצא (אמנם המעיין שם בגמרא יראה שהכוונה לכניסה ויציאה לצורך דין התורה, ומשבר ונכנס רק על מנת להביא את זכויותיו וכו', אולם כל זה הוא רק לפוסקים ש"לא עביד איניש דינא לנפשיה", אולם אנו פוסקים ש"כן עביד איניש דינא לנפשיה", ולכן מותר לשבר כדי להיכנס ולצאת ללא מגבלה וללא סיבה).

מחדש הט"ז שדין הרמב"ם (שאין צריך להודיעו כלל) – זה דווקא כאשר בעה"ב צריך את המקום. אבל אם אינו צריך את המקום (ואין לו שנהא מיוחדת של "כאשר עשה כן ייעשה לו", כבגמרא לעיל) – הרי יש בזה דין זה נהנה וזה לא חסר. אבל אם לא נוח לו בזה והודיעו שיצא ויוציא את חפציו – הדין עימו.

ובענייננו יוצא לפי הט"ז הלכה לשני הצדדים:

- **אם ראובן צריך את הדירה** (על מנת להשכירה לאחרים, או מכל סיבה אחרת) – הוא רשאי לפנות את החפצים, לפי הרמב"ם, גם ללא הודעה לבעליהם.
- **ואם אינו צריך את הדירה** עתה – ללא הודעה מראש לבעלי החפצים – אין לו רשות להשליכם מביתו.

ד פ י - ע י ו ן

ז. חוות יאיר: המשליך חפצי חברו לרחוב נקרא מזיק

ובשו"ת חוות יאיר (סימן קס"ה, הובא בפתחי תשובה סימן שי"ט-א) כתב על המקרה הבא: **המציאות שהיתה בזמן המלחמה, שהיו בני הכפרים מבריחים חפצים לכרכים, ומפקידים אותם שם. והנה היה מעשה, שאחד מאנשי הכרכים, שגילה חבילת חפצים בביתו ללא שידע על הכנסתה – הוציאה לחצר, והחפצים ניזוקו.**

ופסק החוות יאיר לחייב את בעל הבית כדין **מזיק בידיים** (וגובה הנזק ייקבע לפי שבועת הניזק).

אלא שבספר **ערוך השולחן** (סימן שיט) כותב לגבי חילוק זה של החוות יאיר, שאולי יש **דין שונה לזמן מלחמה**. ומסתבר שיש אז **תקנה שאפשר להכניס לחצר של השני, ובעל החצר אינו מורשה להוציאם סתם כך**.

ולענייננו למדנו לפי החוות יאיר, שאין היתר לזרוק את החפצים, אלא יש למצוא כל דרך להודיע לבעליהם שיבואו לקחת (ולפי ביאור ערוך השולחן – לא שייכת תקנה זו בימינו).

ח. איגרות משה: כשבעל החפץ נמצא – כאילו הודיעו

בספר **איגרות משה** (חושן משפט חלק ב, סימן נו) הביא מקרה הדומה לענייננו (לגבי אדם שהניח סחורה אצל חברו, כיוון שעמדו בקשרי מסחר ביניהם. התכנון היה שהסחורה תשכון אצלו חודשיים ימים, ובפועל – בעל הסחורה לא הגיע עד עכשיו [ונכר חלפו שנתיים, אמנם היה פעם אחת לפני שנה ואמר שיבוא, אבל בפועל לא בא], ובעל הבית זקוק למקום, ולא ידוע לו כתובתו של בעל הסחורה. ונשאל הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מה יכול בעה"ב לעשות).

ו**חידש האיגרות משה** בדעת הרמב"ם מדוע אין צריך להודיעו – כיוון שבעל הסחורה נמצא כאן, **היה מוטל עליו לדעת** שבעה"ב ישליך את חפציו, **והרי זה כאילו הודיעו**. ואם לא בא – הרי זה **כאבידה מדעת**. **והרא"ש** – שחולק – **סובר שאין זו הודעה, וייתכן שבעל החפצים סומך מאיזו סברה שבעה"ב לא ישליך את חפציו**.

ועוד כתב האיגרות משה **בדעת הסמ"ע** (שרשאי להוציא לרחוב את החפצים, ורק יש לו חובה להודיע לבעל החפצים על מעשיו. ואם לא יודיע אח"כ – יתחייב בכל אונס שיארע להם) **באותו אופן**

ד פ י - ע י ו ן

ח

דלעיל, שלפני הזריקה אין צריך להודיע, כיוון שהיה לבעל החפצים לדעת שיפנו אותם.

אבל לאחר שהחפצים פונו מהבית, ובכל זאת בעליהם לא הגיע למקום לקחת את חפציו – התברר שבעל החפצים בכל זאת סמך עליו שלא ישליכם לחוץ, וזו אמנם אינו סיבה שייחפך להיות שומר אבידה או מזיק, אבל זו בהחלט סיבה שתהיה מידת חסידות להודיע לבי"ד.

וכן לומד איגרות משה כדעת הב"ח, שאם בעל החפצים נמצא מחוץ לעיר – יש חיוב מעיקר הדין להודיע לבי"ד ואין זו מידת חסידות בלבד.

ולענייננו למדנו בדברי איגרות משה שיכול להוציא את החפצים של שני השוכרים, וחיוב להודיע לבי"ד לאחר שהוציא את חפצי השוכר השני (לגבי השוכר הראשון – אינו חייב, הואיל והודיעו לפני כן).

ט. מדוע בעה"ב אינו חייב שמירה על חפצים אלו

היו ששאלו מדוע יש זכות לבעה"ב להוציא את החפצים מביתו, ואינו מחוייב שמירה עליהם מדין שומר חנם או שומר אבידה.

ונקדים בסיפור מעשה (שנדפס ב"דפי עיון" – אלול תשס"ד):

מעשה בראובן שמסר שעון לתיקון לשמעון השען. בסיום התיקון התקשר שמעון לביתו של ראובן, והודיע לו שהשעון תוקן, ויכול להיכנס לבית מלאכתו ולקחתו. עברו כמה ימים, ושוב התקשר השען לראובן, ולא ניתק עד שראובן הבטיח לו שייכנס בימים הקרובים. עברו עוד כמה ימים, ועוד כמה שבועות, ועוד כמה התקשרויות, ובכולם הבטיח ראובן בצורה חגיגית שמיד ייכנס לקחת את שעונו. שאלתו של שמעון, לאחר כמה חדשים של רדיפה אחרי ראובן, האם מותר לו להניח שראובן לא יבוא, ולקחת לעצמו את השעון?

הגמרא (בבא מציעא דף פ.) מלמדת אותנו שכל האומנין (דהיינו בעלי מקצוע שמקבלים חפץ לביתם, כגון השען שבענייננו) הם שומרי שכר. וכשאמר האומן לבעלי החפץ שיכולים לבוא לקחתו, ועדיין החפץ בידו, אם לא ייתן לבעלים את החפץ אלא אי"כ ישלם – הרי

ד פ י - ע י ו ן

האומן **עדיין שומר שכו**, כיוון שיש לו משכון בידו. ואם הסכים לתת את החפץ גם ללא פירעון דמי התיקון – הרי הוא שומר חנם. מבואר בגמרא שהחפץ נקרא **שומר לבעליו אצל האומן**, ואינו יכול לשלוח בו יד, או להגדירו כבלתי שומר, ואפילו **אין הוא יכול להוציא מחוץ לחנות**, שהרי הוא מוגדר כ"שומר" על חפץ זה עבור הבעלים.

היה **מקום לדון** אולי בעל החפץ **התייאש**, לאחר הפצרות חוזרות ונשנות של השען, אלא שבמקרה שלנו הודיע שמעון במפורש שאין הוא מתייאש, וכוונתו לבוא ולקבל את החפץ. ומה שלא קיים את הבטחתו, אין זה שייך לעובדה שלא התייאש (וכן אמר לנו מו"ר מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל, שאי אפשר להניח שהבעלים התייאש, או שהפקיר את החפץ וכו', אלא עליו להמשיך ולשמור חפץ זה עד שיגיע).

[עוד הוזכר שם, שיש עיצה לזרז את הבעלים, אם יודיע לו שמתאריך פלוני הוא גובה דמי אחסון עבור כל יום נוסף שהחפץ אצלו. ואם יעברו ימים רבים – ייתכן שיוכל לגבות סכום חוב זה מתוך החפץ (בנוסף לסכום התיקון, שחייב לו)].

ונחזור לענייננו: יש חילוק ברור בין המקרה שבענייננו (חפצים שנותרו לאחר ההשכרה) ובין המקרה האחרון (שעון שנותר ביד האומן) כדלקמן:

- **במקרה השעון** – מדובר בחפץ שניתן לאומן, ולמדנו שמסירה לאומן מכילה בתוכה גם קבלת שמירה.
- **במקרה השכרת הדירה** – מעולם בעה"ב לא קיבל שמירה על חפצים אלו, שכן מעולם לא היו אצלו בפקדון או בכל דרך אחרת של קבלת שמירה (ואפילו במקרה המובא באיגרות משה לעיל, שאדם קיבל שמירה על סחורה – כשעבר התאריך – הוא הפסיק להיות שומר [ועיין בדבריו, שאפילו אין כאן שומר חנם, שהרי הוא כאומר לו: קח את מעותיך. ולא דומה למקרה שהובא לעיל, שמדובר על אומן, שקיבל שמירה ולא התנתק ממנה מעולם]).

ואם בכל זאת אנו מבקשים לדון כאן בענייני שמירה – יש לדון על שומר אבידה, שכן אם היה ברור שבעל החפצים שכח אותם בבית בעה"ב – בוודאי היה על בעה"ב דין שומר אבידה, ואסור היה לו להוציא.

אבל בענייננו – הרי בעל החפצים השאיר במודע את החפצים בבית בעה"ב.

ד פ י - ע י ו ן

ויעויין בקצות החושן (סימן רצ"א-ג), שאין אדם יכול לעשות מנכסיו אבידה, ולחייב בכך את חברו שישמרנו בעל כורחו. שכיוון שהוא יודע היכן נמצא החפץ – אין זה נחשב כאבידה, כיוון שאינו אבוד מהבעלים במקרה כזה.

וא"כ לכל היותר יש כאן אבידה מדעת, כפי שנלמד לקמן.

י. לזכות בחפצים במקום להוציאם

ועתה נפנה לחלק השני של השאלה שבענייננו: האם אפשר לזכות בחפצים אלו, למוכרם לאחרים ולקבל תמורתם ממון.

צד ההיתר הוא, שהחפצים הללו יצאו מבעליהם מרצונם, ויש בהם משום "אבידה מדעת".

הגדרת אבידה מדעת מופיעה בשולחן ערוך (בסימן רס"א-ד) וכך כתוב שם: **המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו**. כיצד: הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו (ויש אומרים שרפת לא מקרי אבידה מדעת וחייב להחזירה [טור]), או השליך כיסו ברשות הרבים והלך לו, הרי זה איבד ממונו לדעתו, ואע"פ שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו – אינו זקוק להחזיר, שנאמר "אשר תאבד" (דברים ב, ג) – פרט למאבד לדעתו. ויש אומרים שאבידה מדעת הוי הפקר וכל הקודם זכה (טור).

יש בדברי השולחן ערוך אלו שתי הגדרות למושג "אבידה מדעת":

- **דעת הרמב"ם** (בהלכות גזילה ואבידה יא-יא): **אסור לזכות בממון זה (ואמנם גם אין חיוב לטפל).**
- **דעת הטור** (בסימן רס"א): **מותר לזכות מכוח הפקר.**

אלא שבענייננו נראה שבכל גווני אפשר לזכות בחפצים:

- **לפי הגדרת הטור** (הפקר) – בוודאי שמותר לזכות.
- **לפי הגדרת הרמב"ם** (שאסור לזכות) – במקרה שבענייננו נראה שהדין שונה:
- **לפי הקצות החושן** (סימן רס"א-א) **והמחנה אפרים** (הלכות זכיה מהפקר סימן ו') – "אבידה מדעת" אמנם אין בו היתר זכיה. ורק כשמצטרף אליה **יאוש בעלים** – אזי יש אפשרות לזכות בחפץ לאחר יאוש.

ד פ י - ע י ו ן

- **ולכן בענייננו**, שאין חיוב השבה, ואין בעה"ב נקרא שומר על החפץ, והחפץ נמצא בידו **בהיתר** (שלא ככל אבידה שאסור לזכות בה מחמת "באיסורא אתא לידיה"), א"כ יש כאן **יאוש בעלים** ואפשר לזכות בחפץ.
- **לפי הנהגות המשפט** (סימן רס"א) **והחזון איש** (מכתב המופע בסוף תורת זרעים) – הסיבה שבאבידה מדעת אסור לזכות הוא מחמת שיש **בחפץ סימן** ומסתבר שהבעלים לא מתייאשים, כיוון שהם תולים שמישהו ימצא את החפץ, יראה שיש בו סימן ויחזירנו לבעליו. אבל **בחפץ שאין בו סימן** – הואיל ואינו עומד להחזרה – יש אומדן דעת הבעלים **שהפקיר את החפץ**.
- **א"כ גם בענייננו** – שיש אומדן דעת שהבעלים הפקירו את החפץ – א"כ בעל הדירה יכול לזכות בו לעצמו או למוכרו כו'.

ובסה"כ יוצא שלפי השיטות שלמדנו שמותר להוציא את החפצים – יהיה מותר לזכות בהם לעצמו.

יא. סיכום ומסקנות

שני שוכרים שעזבו את הדירה, והשאירו חפצים שונים – האם אפשר להוציא חפצים אלו מהדירה, או אפילו לזכות בהם (המציאות בשאלה היתה שהודיעו לאחד מהם ולא מצאו את השני). ונאמרו בזה הנושאים הבאים:

- סוגיית האדם שנשא אשה כדי להכניס לחצירה סחורה, ואח"כ גירשה. למדנו **שמותר לה לפנות את חפציו**, והתשלום על הפינוי יילקח מתוך הסחורה, מצד "גמולו ישיב בראשו, כאשר עשה כן ייעשה לו".
- דברי הרא"ש **ורמב"ם** (הובאו בשו"ע וברמ"א בסימן שי"ט) ניתנים לביאורים שונים, והביאור הפשוט הוא שיטת **הבית יוסף**, שנחלקו אם צריך להודיעו על הוצאת החפצים מביתו (ובקצות החושן הביא ראה שיש עוד ראשונים שלומדים כהרמב"ם, לפי הביאור הזה).
- **ואם כבר הוציא את החפצים**, ועתה נתבע לשלם – יכול לומר "קים לי כהרמב"ם" ולהיפטר. אמנם יש לדון לפי **הפתחי חושן**, שאולי דברי הראשונים נאמרו דווקא על **מכניס שלא ברשות או מטעה** את הבעלים, ובענייננו מדובר על **מכניס ברשות**, ולכן עדיף לחשוש לרא"ש **ולא להשליך את החפצים לחוץ**.
- **הסמ"ע** לומד שאין כלל מחלוקת בין הראשונים, ולכולי עלמא **בוודאי שצריך להודיע**, אבל הודעה זו מספיק שתהיה **לאחר שהוציא את החפצים**.

ד פ י - ע י ו ן

יב

- **כשהשוכר לא נמצא** – לפי הדרישה בדעת הרא"ש – אין צורך להודיעו, והרמב"ם מוסיף שממדת חסידות יש להודיע לבי"ד. ולפי הב"ח – יש להודיע לבי"ד מעיקר הדין.
- **הט"ז מוסיף שמותר להוציא את החפצים רק אם נזקק למקומם**, אחרת יש כאן דין של זה נהנה וזה לא חסר. אמנם אם הודיעו – מרגע זה יכול לומר שאינו רוצה עוד בחפצים אלו.
- **החוות יאיר** אסר להוציא את החפצים מהדירה, גם אם הוכנסו שלא מדעת בעה"ב. ואם עשה זאת – נקרא מזיק. ובערוך השולחן כתב שזו תקנה דווקא לימי מלחמה.
- **האיגרות משה** מלמדנו שאם בעל החפצים נמצא בסביבה – ידיעתו שבעה"ב מסוגל לפנות את החפצים מספיקה כאילו בעה"ב הודיע לו על הפינוי. ואם לא בא בכל זאת – יש מידת חסידות להודיע לבי"ד.
- במקרה של **מוסר שעון לתיקון** – שם בוודאי השען לא יכול להוציא לרחוב, כיוון שעדיין יש עליו שם שומר (בתחילה הוא שומר שכו, ואח"כ הוא שומר חנם). כמו כן אין בו יאוש, כיוון שהודיעו שאינו מתייאש. וניתן להודיע ללקוח שמעכשיו יגבו דמי אחסון.
- אין בענייננו דין **שומר אבידה**, כיוון שיש כאן **השארה במודע** של החפצים. וכתב הקצות החושן שבכלל אין כאן אבידה, כי בעל החפץ יודע היכן חפציו, ואינו אבוד מהבעלים. יש כאן בסה"כ אבידה מדעת.
- לגבי **היתר זכיה** באבידה מדעת – יש בזה מחלוקת ראשונים, שדעת הרמב"ם שאסור לזכות באבידה מדעת. ודעת הטור שמותר לזכות מכוח הפקר.
- אמנם בענייננו – לפי מי שמתיר לפנות – **יודה הרמב"ם שמותר לזכות**, או לפי הקצות החושן והמחנה אפרים שאפשר לזכות מחמת יאוש, או לפי הנתיבות המשפט והחזון איש שיש אומדן שהבעלים הפקירו את החפצים.